

ABSTRAKTY / OCHRANA STÁTNÍ HRANICE A ROK 1968

POHRANIČNÍ INCIDENT Z 3. LEDNA 1969 V OBLASTI EGERTTEICH – SVATÝ KŘÍŽ A JEHO DŮSLEDKY V NĚMECKU

Reinhold BALK

Text přibližuje událost, na jejímž konci stálo vybudování základny pro četou Spolkové ochrany hranic (BGS) v bavorském Seedorfu nedaleko Waldsassenu. Spouštěcím mechanismem bylo odvěčení dvou východních Němců již z bavorského území československými pohraničníky. Autor si všímá, jak tento případ zasáhl veřejné mínění v Bavorsku. Dokládá také, že reakcí na tento incident se zabývaly i nejvyšší politické instituce tehdejší Spolkové republiky Německo.

OSLAVY V POHRANIČNÍM MĚSTĚ. TACHOVSKÉ HUSITSKÉ OSLAVY NA POMEZÍ ŠEDESÁTÝCH A SEDMDESÁTÝCH LET

Jan EDL

Článek se zabývá organizací husitských oslav v Tachově s důrazem na roky 1967 a 1972. Přestože se první slavnost připomínající vítězství husitů nad křižáky konala v Tachově již v roce 1927, pravidelné konání oslav započalo až v roce 1952. Článek přibližuje jednak husitské oslavy jako takové, ale všímá si rovněž spolupráce s ozbrojenými složkami. V Tachově se jednalo především o armádu, neboť jednotky Pohraniční stráže zde nebyly dislokovány a s městem nijak nesouvisely. Oslavy však nebyly pouze kulturní a společenskou akcí, ale byly vždy popudem pro závazkové hnutí obyvatel na zvelebování svých domovů a veřejných prostranství. Oslavy, které se konaly v letech 1967 a 1972, dokumentují výraznou změnu poměrů ve společnosti okolo roku 1968 od velkých nadějí a občanské aktivity po formální fráze a nucené oslavy v období normalizace.

PÍSEMNOSTI KONTROLNÍ A REVIZNÍ KOMISE HLAVNÍ POLITICKÉ SPRÁVY MINISTERSTVA NÁRODNÍ OBRANY JAKO SPECIFICKÝ PRAMEN KE STUDIU UDÁLOSTÍ ROKU 1968 U JEDNOTEK POHRANIČNÍ STRÁŽE

Petr KADLEC

Příspěvek představuje písemnosti Hlavní politické správy Ministerstva národní obrany uložené ve Vojenském historickém archivu v Praze. Jedná se o spisy kontrolní a revizní komise Hlavní politické správy (dále též HPS), která se jako kontrolní orgán komunistické strany zabývala odvoláními příslušníků Československé lidové armády (dále též ČSLA) proti uděleným stranickým trestům. Ve sledovaném období se jednalo nejčastěji o tresty za postoje v období Pražského jara 1968 a reakcí na vstup vojsk Varšavské smlouvy do Československa v srpnu téhož roku. Do textu byly zařazeny ukázky ze spisů příslušníků Pohraniční stráže, konkrétně Velitelství Pohraniční stráže Praha a 4. brigády Pohraniční stráže Znojmo. Výpovědi zúčastněných i další přiložené písemnosti nejen doplňují obraz událostí v útvech Pohraniční stráže (dále též PS) v roce 1968, ale jsou zajímavé rovněž samy o sobě jako doklad o průběhu čísteK v KSČ a v armádě v období nastupující normalizace.

UDÁLOSTI ROKU 1968 A JEJICH DOPAD NA ŽIVOT VELITELE POHRANIČNÍ STRÁŽE GENERÁLMAJORA ING. KARLA PEPRNÉHO – NĚKOLIK POZNÁMEK

Jan KALOUS

Příspěvek i na základě dosud neveřejných dokumentů představuje život Karla Peprného, v letech 1962–1965 náměstka ministra vnitra ČSSR a od ledna do listopadu 1966 náměstka ministra národní obrany. Peprný poté vykonával funkci velitele Pohraniční stráže MNO. V roce 1968 se ztotožnil s reformním programem KSČ. Během srpnové okupace se postavil proti spolupráci s invazními jednotkami. V březnu 1971 byl již z KSČ mezitím vyloučený generálmajor Peprný propuštěn z ČSLA. Z váženého velitele Pohraniční stráže se na konci života stal štvancem, kterému hrozilo, že bude za své postoje a chování v srpnu 1968 trestně právně postižen. V září 1969 totiž bylo zahájeno jeho trestní stíhání pro podezření ze spáchání trestného činu zneužití pravomoci veřejného činitele. V březnu 1973 bylo toto trestní stíhání zastaveno na základě udělené milosti prezidentem republiky.

MÍSTO ČINU: JIŘÍKOV-EBERSBACH. VPÁD SOVĚTSKÉ ARMÁDY NA ŠLUKNOVSKO V NOCI Z 20. NA 21. SRPNA 1968

Petr KARLÍČEK

Studie popisuje vpád sovětských vojsk do Československa v noci z 20. na 21. srpna 1968 v prostoru severočeského pohraničního města Jiříkov. Kombinuje prameny archivní (kroniky, zápisy samosprávy) a orálně historické (rozhovory s pamětníky). Součástí článku jsou i dosud nikdy nezveřejněné fotografie ze státní hranice pořízené dne 21. srpna 1968 a zachycující sovětské či východoněmecké vojáky.

OCHRANA STÁTNÍ HRANICE V NOVOHRADSKÝCH HORÁCH V DRUHÉ POLOVINĚ ŠEDESÁTÝCH LET

Luděk KOZLOVSKÝ

Článek seznamuje čtenáře s oblastí, jež byla částí úseku 15. českobudějovické pohraniční brigády. Oblast charakterizuje jako poměrně „živou“, co se týče pokusů o přechod hranice. Autor popisuje stav elektrického zařízení k ochraně hranice (EZOH) v době před ukončením činnosti. Čtenáři také předkládá další záležitosti, které provázely vypnutí elektrického proudu o vysokém napětí, ať už to bylo rušení některých pohraničních rot nebo koexistence několika druhů zabezpečovacích zařízení na státní hranici.

OCHRANA ŠTÁTNEJ HRANICE V PRIESTORE 11. BRIGÁDY POHRANIČNEJ STRÁŽE BRATISLAVA V DRUHEJ POLOVICI ŠEŠŤDESIATYCH ROKOV 20. STOROČIA

Peter MIKLE

Práca sa zameriava na ochranu štátnej hranice v druhej polovici šesťdesiatych rokov 20. storočia v priestore 11. brigády Pohraničnej stráže Bratislava. V troch rovinách predstavuje čitateľom zmeny v systéme ochrany štátnej hranice a jej dopad na ľudské zdroje, materiálno-technické zabezpečenie a vybrané spôsoby jej prechodu. Súčasne poukazuje na fenomén Bratislavy, mesta ležiaceho priamo na trase „železnej opony“ a atraktivitu zahraničných turistov pre uskutočnenie ilegálneho prechodu práve v tomto priestore.

POHRANIČNÍCI A HRANIČÁŘI

Jana PEKÁRKOVÁ

Pohraniční obce Dyjákovičky, Chvalovice, Šatov a Vrbovec, roty Pohraniční stráže Hatě, Ječmeniště a Šatov ve druhé polovině šedesátých let v archiváliích a vzpomínkách pamětníků. V pohraničí v tomto období dospívala první generace obyvatel, kteří se zde narodili. Život na hranici před vytvořením hraničního pásma znali pouze z vyprávění, příslušníci Pohraniční stráže byli nedílnou součástí života jejich obcí.

ÚNOS A INTERNACE NAMÍSTO SPOLUPRÁCE – PŘÍPADY ZAVLEČENÍ PŘÍSLUŠNÍKŮ VEŘEJNÉ BEZPEČNOSTI DO POLSKA V SRPNU 1968

Daniel POVOLNÝ

V noci na 21. 8. 1968 pronikla na československé území z Polska 11. tanková divize Polské lidové armády. Počáteční postup a nepozorované překročení čs. hranic v oblasti východních Čech jí měl ulehčit 1. úderný prapor a jednotky Wojska Ochrony Pogranicza, které dostaly za úkol vyřadit z činnosti oddělení pohraniční kontroly, celnice a pohraniční oddělení Veřejné bezpečnosti. Během této akce bylo do Polska zavléčeno téměř dvacet příslušníků těchto oddělení.

OBĚTI VOJENSKÉHO ZPŮSOBU STŘEŽENÍ STÁTNÍ HRANICE V ŠEDESÁTÝCH LETECH 20. STOLETÍ

Martin PULEC

Text připomíná počet osob zemřelých v souvislosti s nelegálním pokusem o přechod hranic včetně příčin jejich úmrtí v období 1960–1970 a tyto počty porovnává s počtem zemřelých strážců hranic. V textu vedle sebe staví již známé údaje – počty a příčiny úmrtí civilních osob při pokusu o přechod hranic – a dosud nepublikované údaje – počty úmrtí pohraničnicků za jednotlivé roky včetně příčin úmrtí. Právě tabulky s těmito údaji přináší nová a překvapivá zjištění, mj. i to, že ani jeden z pohraničnicků za uvedená léta nezemřel při „boji s narušitelem“, naopak pohraničníci zastřelili devět prchajících. Neméně překvapivé je i závěrečná sumarizace počtů a porovnání „civilních“ a „uniformovaných“ obětí vojenské ostrahy hranic.

DOPAD ZMĚN V OCHRANĚ STÁTNÍ HRANICE Z POLOVINY ŠEDESÁTÝCH LET NA POKUSY O JEJÍ PŘEKONÁNÍ V JIŽNÍCH ČECHÁCH

Tomáš SLAVÍK

V polovině šedesátých let se odehrálo několik významných změn ve stávajícím systému ochrany státní hranice. Dva dokumenty z této doby, Statut hraničního pásma z roku 1964 a usnesení předsednictva ÚV KSČ o vytvoření jednotných ozbrojených sil z roku 1965, definovaly novou podobu střežení státní hranice bez drátěného zátarasu s vodičí proudy o vysokém napětí a s hraničním pásmem sahajícím maximálně tři kilometry do vnitrozemí. Pohraniční stráž zbavená významných prvků ochrany hranice byla nucena změnit koncepci své práce. Porovnání výsledků ochrany státní hranice ukazuje, jak významný zásah do dosavadního fungování ochrany státní hranice to byl.

PÁLAVSKÉ VINOBRANÍ NA CESTĚ K HRANIČÁŘSKÉ SLAVNOSTI

Josef ŠUBA

V průběhu šedesátých let nastoupilo Pálavské vinobraní cestu výrazné proměny. Ze slavnosti, která doposud vzdvihovala především úspěchy v zemědělství na Mikulovsku, se v tomto období postupně stala slavnost politická, opěvující region a jeho obyvatele jako strážce socialistické hranice. Proměna vyvrcholila v polovině sedmdesátých let 20. století, kdy se Pálavské vinobraní změnilo v Okresní slavnost hraničářů.

PRAŽSKÉ JARO 1968 A NĚMECKÁ DEMOKRATICKÁ REPUBLIKA

Eugenie TRÜTZSCHLER VON FALKENSTEIN

Autorka se v této kapitole věnuje aspektům společenského pohybu v Československu roku 1968, jednak z pohledu možného ovlivnění situace uvnitř Německé demokratické republiky, jednak z hlediska práce východoněmecké státní bezpečnosti. Autorka konstatuje, že se vedení východoněmeckého státu obávalo mj. o výsledky „společenské diskuse“, v níž se přijímala nová ústava. Dále dokládá přerušování spolupráce mezi československou a východoněmeckou státní bezpečností v létě 1968 a jejím opětovným obnovením v roce 1969.

UKONČENÍ ČINNOSTI 19. DĚČÍNSKÉ POHRANIČNÍ BRIGÁDY V ROCE 1966

Pavel VANĚK

Text se zabývá ukončením vojskového střežení státní hranice s Německou demokratickou republikou v úseku 19. děčínské pohraniční brigády. Vedle nastínění základních rysů organizačních změn na přelomu let 1965 a 1966 u Pohraniční stráže jako celku se věnuje organizační struktuře 19. brigády, a tomu, jak se v archiváliích vzniklých z činnosti děčínské brigády odráží konec působení pohraničnicků v tamním úseku hranice.

ABSTRACTS / PROTECTION OF STATE BORDERS AND THE YEAR 1968**BORDER INCIDENT OF JANUARY 3, 1969 IN EGERTICH – SVATÝ KRÍŽ AND ITS CONSEQUENCES IN GERMANY****Reinhold BALK**

The text draws attention to an event that resulted in the construction of a base for the Federal Border Protection (BGS - Bundesgrenzschutz) in Bavarian Seedorf near Waldsassen. The trigger mechanism was removal of two eastern Germans from the Bavarian territory by Czechoslovak frontier guards. The author notes how this case affected public opinion in Bavaria. It also documents that the response to this incident was also addressed by the highest political institutions of the then German Federal Republic.

**CELEBRATIONS IN A BORDER-ZONE TOWN TACHOV
HUSSITE CELEBRATIONS IN THE 1960^s AND 1970^s****Jan EDL**

The article addresses the organization of Hussite celebrations in Tachov with the emphasis on 1967 and 1972. Although the first celebration, commemorating the victory of the Hussites over the crusaders, took place in Tachov already in 1927, regular celebrations began only in 1952. The article introduces the Hussite celebrations as such, but it also notes the cooperation with armed forces. In Tachov it was mainly the army, as the border guard units were not deployed here and there was no connection between them and the town. However, celebrations were not only cultural and social events, but they were always an incentive for the people's commitment movement to enhance their homes and public spaces. The celebrations that took place in 1967 and 1972 document a significant change in the society around 1968, from great hopes and civic activity to formal phrases and forced celebration in the period of normalization.

**DOCUMENTS OF THE INSPECTION AND REVIEW COMMISSION OF THE MAIN POLITICAL
ADMINISTRATION OF THE MINISTRY OF NATIONAL DEFENCE AS A SPECIFIC SOURCE
FOR STUDYING THE EVENTS OF 1968 FOR THE BORDER GUARD UNITS****Petr KADLEC**

The paper presents the documents of the Main Political Administration of the Ministry of National Defense deposited in the Military Historical Archives in Prague. These are the files of the Inspection and Review Commission of the Main Political Administration (HPS in Czech), which, as a controlling body of the Communist Party, dealt with the appeals of members of the Czechoslovak People's Army (ČSLA in Czech) against the Party sentences. In the period under the inspection, they were mostly punishments for attitudes during the Prague Spring of 1968 and the response to the entry of Warsaw Pact troops into Czechoslovakia in August of the same year. The text included examples from the files of members of the Border Guards, namely the Headquarters of the Border Guard Prague and the 4th Border Guard Brigade of Znojmo. The testimonies of the participants and other enclosed documents not only supplement the picture of the events in the Border Guards (1968), but they are also interesting themselves as evidence of the course of the purges in the Communist Party and the Army in the period of upcoming period of Normalization.

EVENTS OF 1968 AND THEIR IMPACT ON LIFE OF THE COMMANDER OF THE BORDER GUARD MAJOR GENERAL ING. KAREL PEPRNÝ – A FEW NOTES**Jan KALOUS**

Based on previously unpublished documents, the paper presents a biography of Karel Peprný, the Deputy Minister of the Interior of the Czechoslovak Socialist Republic (CSSR in Czech), and from January to November 1966, the Deputy Minister of National Defence. Peprný then served as a commander of the Border Guard (MNO in Czech). In 1968, he identified himself with the Communist Party's reform program. During the August 1968 occupation, he opposed cooperation with the invading forces. In March 1971, Major General Peprný was already dismissed from the Army by the Communist Party. At the end of his life, the honourable Commander of the Border Guard became an outcast, man who was threatened to be jailed for his political attitudes in August 1968. In September 1969, he was prosecuted for suspicion of committing a criminal offense of misuse of the authority of a public official. In March 1973, this prosecution was suspended on the basis of a pardon granted by the President of the Republic.

SCENE OF THE CRIME: JIŘÍKOV-EBERSBACH. INVASION OF THE SOVIET ARMY INTO ŠLUKNOV REGION DURING THE NIGHT OF 20–21 AUGUST 1968**Petr KARLÍČEK**

The study describes the invasion of the Soviet troops into Czechoslovakia during the night of August 20-21, 1968 in the area of the North Bohemian border town of Jiříkov. It combines archive sources (chronicles, reports) and orally historical (interviews with witnesses). Photographs of the state border, taken on August 21, 1968, and capturing Soviet or East German soldiers are part of the article that has never been published before.

PROTECTION OF THE STATE BORDER IN NOVOHRADSKÉ HORY MOUNTAINS IN THE SECOND HALF OF THE 1960^s**Luděk KOZLOVSKÝ**

This article introduces the area that was part of the 15th Czech-Border Border Brigade section to the reader. The area is characterized as relatively „lively” in terms of attempts to cross the border. The author describes the state of the electrical equipment for border protection (EZOH in Czech) in the period before it was uninstalled. The reader also puts forward other issues that accompanied the switching off the high voltage power, whether it was suspension of some border units or the coexistence of several types of security devices at the state border.

PROTECTION OF THE STATE BORDER IN THE AREA OF THE 11TH BRIGADE OF THE BRATISLAVA BORDER GUARD IN THE SECOND HALF OF THE 1960^s**Peter MIKLE**

The paper focuses on the protection of the state border in the second half of the 1960s in the area of the 11th Brigade of the Border Guard Bratislava. At three levels, it represents the reader of the change in the system of protection of the state border and its impact on human resources, material-technical security and selected ways of its transition. At the same time, it points to the phenomenon of Bratislava, the city lying directly on the “Iron Curtain” route and the attractiveness of foreign tourists for the illegal passage in this area.

BORDER GUARDS AND CITIZENS ON THE BORDER**Jana PEKÁRKOVÁ**

This paper addresses the border villages of Dyjákovičky, Chvalovice, Šatov and Vrbovec, the Border Guards of Hatě, Ječmeniště and Šatov in the second half of the 1960s in archival records and memories of witnesses. The first generation of the citizens who were born here grew up in this period in the border zones. They knew about life at the border before the establishment of the border zones only from narratives. The Border Guard officers were an integral part of their community life.

KIDNAP AND FORCED EXILE INSTEAD OF CO-OPERATION – CASES OF POLICE MEMBERS BEING TAKEN TO POLAND IN AUGUST 1968**Daniel POVOLNÝ**

On the night of August 21, 1968, the 11th Panzer Division of the Polish People's Army penetrated the Czechoslovak territory from Poland. Initial procedure and unnoticed crossing of Czechoslovak border in Eastern Bohemia area was to be facilitated by its first strike battalion and the troops of Wojska Ochrony Pogranicza (Polak Border Protection Army), which had a task to disable the border control department, the Customs and the Border Guard Department of Czechoslovak Police. During the event nearly twenty members of these departments were taken to Poland.

VICTIMS OF THE MILITARY WAY OF GUARDING THE STATE BORDER IN THE 1960^s

Martin PULEC

The text commemorates the number of people who died in connection with an illegal attempt to cross borders, including the causes of their deaths in the 1960–1970 period, and compares these numbers with the number of dead border guards. The text contrasts the well-known figures - the numbers and causes of deaths of civilians attempting to cross borders with unpublished data - the numbers of deaths of border guards for each year, including causes of death. The tables with these figures bring new and surprising findings, among other things, that none of the border guards died during the „fight with the intruder“ for years, on the contrary, the border guards shot nine fleeing guards. Not less surprising is the final summarisation of the numbers and the comparison of “civilian” and “uniformed” victims of military border surveillance.

IMPACT OF CHANGES IN THE PROTECTION OF THE STATE BORDER FROM THE MID-1960^s ON ATTEMPTS TO CROSS IT IN SOUTHERN BOHEMIA

Tomáš SLAVÍK

In the mid-1960s, several significant changes were made to the existing state border protection system. Two documents of that time, the 1964 Border Statute, and the Communist Party Central Committee Bureau Resolution of 1965 defined a new form of state border surveillance without a wire barrier with high voltage power lines and a border zone extending no more than three kilometres into the interior. The border guards, deprived of important elements of border protection, were forced to change the methods of their work. Comparing the results of the state border protection shows how significant a step in the functioning of state border protection that was.

PÁLAVA VINTAGE FESTIVAL ON THE WAY TO THE BORDER GUARD FESTIVAL

Josef ŠUBA

During the 1960s, Pálava's vintage started its major transformation. The celebration, which used to emphasise the achievements in agriculture in Mikulov, has gradually become a political festival praising the region and its inhabitants as a guardian of the socialist border. The transformation culminated in the mid-1970s, when the Pálava vintage changed to the District Border Festival

PRAGUE SPRING 1968 AND GERMAN DEMOCRATIC REPUBLIC

Eugenie TRÜTZSCHLER von Falkenstein

In this chapter, the author addresses the aspects of social movement in Czechoslovakia in 1968, as well as with the possible influence on the situation within the German Democratic Republic, and from the point of view of the work of East German state security forces. The author notes that the leadership of the East German state was concerned, among other things, with the results of the „social debate“ in which a new constitution was adopted. It also demonstrates the interruption of cooperation between Czechoslovak and East German state security forces in the summer of 1968 and its renewal in 1969.

TERMINATION OF THE 19TH DĚČÍN BORDER BRIGADE IN 1966

Pavel VANĚK

The text deals with the termination of the military guarding of the state border with the German Democratic Republic in the section of the 19th Děčín Border Brigade. In addition to outlining the basic features of organizational changes at the turn of 1965 and 1966 at the Border Guard as a whole, it looks at organizational structure of the 19th Brigade and how the archive materials about the Děčín Brigade activities reflect their of frontier activities on that particular border section.